

Кришевич Ольга Володимирівна,
*професор кафедри кримінального права Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент*

МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА СТРАХОВЕ ШАХРАЙСТВО

В Україні страхування життя поки не так широко поширене та є не таким відомим, як ризикове страхування, відповідно, частка страхового шахрайства, пов'язаного з договорами страхування життя, відносно невелика. Але як показує досвід країн з розвиненим ринком страхування життя, це тільки справа часу. Шахрайство у страхуванні життя та в особистому страхуванні можна розділити на дві частини: шахрайство з боку страхових компаній або страхових посередників - злочини стосовно клієнтів; шахрайство з боку страхувальників, застрахованих осіб або вигодонабувачів - злочини щодо страхової компанії.

В Кримінальному кодексі України (ККУ) немає такого терміну, як «страхове шахрайство», відповідно, відсутні й норми, які ставили би цьому злочину жорсткі правові бар'єри. По статті 190 ККУ всі неправомірні діяння в сфері страхування можна кваліфікувати як шахрайство. В Європейських державах, на сьогоднішній день, виділяються такі різновиди шахрайства, як страхове шахрайство (Латвія, Естонія, Польща, Болгарія, Албанія, Австрія, Італія та ін.) та махлярство (Італія, Франція, Норвегія та ін.)

Наприклад, виділяються такі різновиди шахрайства, як страхове шахрайство - обман, вчинений з метою одержання страхової суми (кримінальні кодекси Латвії, Естонії, Польщі, Болгарії, Албанії, Австрії, Італії, ФРН, Голландії, Норвегії), а також махлярство - дії особи, яка, знаючи про свою неплатоспроможність, намагається обманним шляхом отримати

платні послуги в готелі, ресторани, на транспорті, при купівлі товару за допомогою автомата тощо (кримінальні кодекси Італії, Франції, Норвегії). Утім, згідно з КК Сан-Марино, страхове шахрайство розглядається як кваліфіковане звичайне шахрайство. Останнє обтяжують вчинення його з метою стягнення вартості страховки або домогтися перемоги у спортивних змаганнях. Історія появи складу махлярства у КК Франції є свідченням того, наскільки скрупульозно французькі юристи ставляться до заборони застосування кримінального закону за аналогією. Одним з рішень Касаційного Суду Франції особа, яка скористалась послугами ресторану, знаючи про свою неплатоспроможність, була виправдана. Її вчинок, дійсно, був гідним осудження, але незважаючи на певну схожість, він не потрапляв під час його вчинення під ознаки крадіжки, шахрайства чи зловживання довірою. Стало необхідним втручання законодавця, щоб махлярство було визнане таким, що тягне кримінальну відповідальність.

Страхові компанії за наявності грамотно організованих процедур прийняття на страхування та розслідування страхових подій часто можуть запобігти випадкам шахрайства: 1. Факт укладання договору із сумнівною наявністю страхового інтересу у страхувальника повинен насторожувати страховика на початковому етапі прийняття на страхування. На жаль, внаслідок особливостей страхової діяльності це складно перевірити на стадії заповнення заяви на страхування, та й агент, який оформляє заяву (і, як правило, одержує з нього процентну винагороду), не зацікавлений у цьому. Але це має привернути увагу андерайтерів у момент оцінки ризиків. Можливо, доведення відсутності страхового інтересу в укладанні договору страхування - це не дуже ефективний метод боротьби із шахрайством в особистому страхуванні. Ні укладання договору під час відсутності страхового інтересу, ні подвійне страхування в особистому страхуванні та страхуванні життя не заборонене. 2. Широко використовувані на Заході обмеження по страховій сумі в договорах особистого страхування дають свій ефект. Закордоном страховий поліс до певної суми можна купити в агента, через Інтернет або навіть у спеціальному автоматі, понад неї - тільки в офісі страховика, з умовою докладних відповідей на запитання, що стосуються фізичного стану застрахованої особи (часто - з обов'язковим медичним оглядом лікарем компанії), наявності у страхувальника та вигодонабувача страхового інтересу, страхування в інших компаніях, професійної діяльності застрахованих осіб та інших факторів ступеня ризику. Шахрайство здається вигідним тільки тоді, коли страхова сума (у конкретній компанії або за сукупністю договорів з кількома компаніями) велика, отже, для профілактики шахрайств її розмір потрібно контролювати. Найбільш виправданим зараз для України є популярний простий метод: страхова сума - не більш ніж п-кратна величина офіційного доходу застрахованої особи за рік (коефіцієнт встановлюється положенням про андерайтинг індивідуально в кожній компанії, і як правило не перевищує 5-7). 3. При прийманні на страхування на стадії медичного андерайтингу уважне ставлення до документів, що

надаються, дозволяє так само запобігти майбутнім випадкам шахрайства. Так, при страхуванні життя на великі суми, можуть надаватися підроблені документи про стан здоров'я. 4. При настанні страхового випадку потрібна ретельна перевірка всіх документів, що надаються при зверненні за виплатою. Їхнє уважне вивчення, а також за необхідності, запити до медичних установ, на місце страхового випадку тощо дозволять виявити протиріччя в наданих відомостях і викрити обман. Іноді для виявлення невідповідності буває достатньо докладно розпитати «постраждалого» про обставини страхового випадку або попросити описати їх у заяві на виплату. Крім того, можна призначити незалежну медичну експертизу. 5. Значна частина шахраїв була виявлена спільними діями співробітників декількох компаній і міліції, тому при підозрі на шахрайство страховику слід звертатися із запитом до колег і компетентних органів: можливо, цим же громадянином уже були здійснені аналогічні дії.